

Finansal Okuryazarlık, Finansal Tabana Yayılma ve Finansal Erişim Üzerine Literatür İncelemesi

Literature Review on Financial Literacy, Financial Inclusion and Financial Access

Ömer Faruk KORKMAZ

Öğr. Gör. Dr., Giresun Üniversitesi, Tirebolu Mehmet Bayrak MYO
omer.faruk.korkmaz@giresun.edu.tr
https://orcid.org/0000-0002-3283-6174

Makale Başvuru Tarihi: 06.06.2024

Makale Kabul Tarihi: 30.06.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Selin SOĞUKOĞLU KORKMAZ

Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Keşap MYO
selin.korkmaz@giresun.edu.tr
https://orcid.org/0000-0001-9944-8494

H. Arif TUNÇEZ

Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Akşehir İİBF
hatuncez@selcuk.edu.tr
https://orcid.org/0000-0001-5834-3450

Nuri GÜLTEKİN

Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Tirebolu Mehmet Bayrak MYO
nuri.gultekin@giresun.edu.tr
https://orcid.org/0000-0002-3920-214X

Anahtar Kelimeler:

Finansal Okuryazarlık,
Finansal Tabana
Yayılma,
Finansal Erişim,
Bibliyometrik Analiz

ÖZET

Finansal okuryazarlık, kişisel finansal yönetim, bütçeleme ve yatırım da dahil olmak üzere çeşitli finansal becerileri anlama ve etkili bir şekilde kullanma yeteneğini ifade etmektedir. Finansal okuryazarlık aynı zamanda bireylerin bütçeleme, tasarruf, yatırım yapma, borç yönetimi ve emeklilik planlaması gibi çeşitli konularda finansal kaynaklarıyla bilinçli ve etkili kararlar vermelerini sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, finansal okuryazarlık, finansal tabana yayılma ve finansal erişim ile ilgili literatürdeki yayınların ortak yazarlarını, etkili makaleleri ve dergileri, güncel konuları, araştırma eksikliklerini ve gelecekteki araştırma yönlerini bibliyometrik analiz yöntemi ile belirlemektir. Web of Science'in veri tabanındaki "finansal okuryazarlık, finansal tabana yayılma ve finansal erişim" kelimeleri kullanılarak literatür taraması yapılarak kapsamlı bir biçimde incelenmiştir. Çalışmamızda analizlerin yapılmasında ve ilişki ağlarının görselleştirilmesinde VOSviewer uygulamasından yararlanılmıştır. Elde edilen veriler ışığında çalışmaların yazarları, anahtar kelimeleri, atıf alma durumları, ülkeleri, yazarların bağlı oldukları kurumları, yazarların bağlı olduğu kurumların yayın sayıları, kaynakçaları, öne çıkan ve etki düzeyi yüksek olan çalışma konuları analiz edilmiştir.

Keywords:

Financial Literacy,
Financial Inclusion,
Financial Access,
Bibliometric Analysis

ABSTRACT

Financial literacy refers to understanding and effectively using various financial skills, including personal financial management, budgeting, and investing. Financial literacy also enables individuals to make informed and effective decisions with their financial resources on various issues, such as budgeting, saving, investing, debt management, and retirement planning. This study aims to identify the co-authors, influential articles and journals, current issues, research gaps, and future research directions of publications in the literature on financial literacy, financial inclusion, and financial access through bibliometric analysis. We conducted a comprehensive literature review in the Web of Science database using the terms "financial literacy, financial inclusion, and financial access". We used the VOSviewer application in our study to analyze and visualize relationship networks. We analyzed the authors, keywords, citation status, countries, affiliated institutions, number of publications, bibliographies, and prominent and high-impact study topics based on the obtained data.

1. GİRİŞ

Sanayi devriminin üretimine talep yaratma çabası, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle kredi genişlemesinde ve bireylerin borçlanma kapasitesinde artış meydana getirmiş ve finansal kuruluşların finansal ürün yelpazesi genişleyerek finansal tüketimi arttırmıştır. İnsanlar yaşamın her aşamasında potansiyel olarak uzun süreli sonuçları olan karmaşık mali kararlarla karşı karşıya kalmaktadır. Gençler, yetişkinliğe doğru büyüdükçe, üniversite harçları, arabalar ve evler için kredilerin yanı sıra kredi kartlarının, sağlık ve diğer sigorta türlerinin nasıl yönetileceği ve bütçe dâhilinde yaşamlarını nasıl devam ettirebilecekleri konusunda önemli kararlar vermeleri gerekmektedir. Tanımlanmış faydadan tanımlanmış katkıya doğru geçişte emeklilik planları, artık sıradan insanların tasarruf, yatırım ve daha pek çok konuda önemli kararları alması anlamına gelmektedir. Benzer biçimde yaşlı olan bireylerin, yaşlanmanın risklerini, maliyetlerini ve varlıklarını nasıl yönetecekleri konusunda çağa uyum sağlayacak ve zarar görmemesi açısından önemli kararlar alması gerekmektedir. Bu kararlar, yeni finansal ürünlerin (teknolojinin yardımıyla tek tıklamayla erişilebilen) ortaya çıkmasıyla, ödeme yapmanın yeni yollarıyla, kripto varlıkları ve son zamanlarda enflasyonun yükselişine bağlı olarak riskli araçların ortaya çıkmasıyla daha da karmaşık bir hal almıştır (Lusardi ve Mitchell, 2013: 137). Gelişen telekomünikasyon ve artan entegrasyon sayesinde küresel boyutta finansal hareketlilik tahminlerin ötesinde yoğunlaşmış küçük yatırımcı ve finansal tüketicinin korunması, eğitilmesi ve bilgilendirilmesi öncelikli bir hal almıştır. İşte bu noktada finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması önem arz etmektedir. Çünkü tabana yayılmış bir finansal eğitim ve yaygın bir finansal erişimle birlikte bilinçli finansal ürün kullanan ve bilinçli bir piyasa oyuncusu olan ve rasyonel karar alan finansal tüketicilerin varlığı ekonomideki yapısal sorunların daha hızlı giderilmesini sağlayarak sistemin etkin ve sağlıklı işlemesine de önemli katkılar sunmaktadır. Tüm bu açıklamalar doğrultusunda çalışmanın konusunu finansal okuryazarlık, finansal tabana yayılma ve finansal erişim oluşturmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlık terimi ilk kez 1787 yılında ABD'de John Adams'ın Thomas Jefferson'a yazdığı bir mektupta, Amerika'da kredi, dolaşım ve finansal kaynakların doğası konusundaki cehalet nedeniyle ortaya çıkan kafa karışıklığının ve yaygın sıkıntının üstesinden gelmek için finansal okuryazarlığın gerekliliğini kabul etmesiyle ortaya çıkmıştır (Garg ve Singh, 2018: 171). Kişisel Finansal Okuryazarlık için JumpStart Coalition, 1997'deki ilk çalışması olan lise öğrencileri arasında "Finansal Okuryazarlık JumpStart Anketi" ile başladı. Bu çalışmada JumpStart finansal okuryazarlığı "bir kişinin yaşam boyu finansal güvenlik için finansal kaynaklarını etkili bir şekilde yönetmek amacıyla bilgi ve becerileri kullanma yeteneği" olarak ifade edilmiştir. Başka bir tanımlamada finansal okuryazarlık; "para kullanımı ve yönetimi ile ilgili bilinçli ve etkili karar verebilme yeteneğine sahip olma" şeklinde de ifade edilmektedir (Gale & Levine, 2010: 3; ANZ Bank, 2008: 6). Akademik literatürde işlevsel hale getirildiği şekliyle finansal okuryazarlık, finansal ürünlere ilişkin bilgiye (örneğin, bir hisse senedi ve tahvilin tanımı, sabit ve ayarlanabilir oranlı ipotek arasındaki fark), finansal kavramlara ilişkin bilgiye (enflasyon, bileşikleştirme, çeşitlendirme, kredi puanları) yönelik kullanılarak çeşitli anlamlar üstlenmiştir (Hastings, Madrian ve Skimmyhorn, 2013: 349). Finansal okuryazarlık para ile ilgili konularda tüketicilerin etkili ve rasyonel davranma becerilerine sahip olarak finansal tercihlerine yön vermelerini sağlamaktadır (Satoğlu, 2014: 10). Finansal okuryazarlığın artması ve yaygınlaşması, bireylerin mali durumlarını korumalarına, finansal hedeflerine ulaşmalarına ve ekonomik dalgalanmalara karşı daha dirençli olmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, finansal okuryazarlık eğitimi ve farkındalığının artırılması, bireylerin ve toplumların ekonomik refahı için büyük önem taşımaktadır.

2.2. Finansal Tabana Yayılma

Finansal tabana yayılma, "*finansal hizmetlere ihtiyaç duyan finansal tüketicilerin, ihtiyaç duydukları finansal ürünlere erişebilmelerini ve kullanabilmelerini, bunların finansal kuruluşlar tarafından etkili ve sorumlu bir şekilde sunulmalarını ve finansal tüketicilerin bu ürünleri kullanabilmek için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalarını sağlamak*" olarak ifade edilmiştir (Worldbank, 2014). Finansal tabana yayılma, finansal hizmetlerin ve ürünlerin toplumun geniş kesimlerine erişimini artırmayı hedefleyen bir kavramdır. Finansal tabana yayılma, özellikle düşük gelirli ve finansal hizmetlere erişimi sınırlı olan bireyler ve küçük işletmeler için büyük bir önem taşımaktadır. Finansal tabana yayılma, ekonomik kalkınmayı desteklemek, gelir eşitsizliğini azaltmak ve yoksulluğun önlenmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Finansal tabana yayılma, ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliği ve toplumsal refahın artırılması için oldukça önemlidir. Finansal hizmetlerin erişilebilirliği artması aynı zamanda, toplumun her kesiminin ekonomik büyüme ve refah seviyesinin artırmakta ve aralarında çift taraflı bir etkileşim söz konusu olmaktadır. Bu nedenler göz önünde bulundurulduğunda, başarı sağlayabilme

noktasında hükümetler, finansal kurumlar ve sivil toplum kuruluşları, finansal tabana yayılma hedeflerine ulaşmak için işbirliği içerisinde ve kapsamlı stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

2.3. Finansal Erişim

Son yıllarda finansal erişimin küresel düzeyde yaygınlaşmasıyla, birçok yazar tarafından çalışma konularına göre farklı perspektiflerde tanımlamalar yapmışlardır. Bu durum aynı zamanda finansal erişim ile ilgili evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımının bulunmadığını göstermektedir (Naceur, Barajas ve Massara, 2017: 216-218). Finansal erişim, ülkelerin sosyal, ekonomik ve finansal büyüme düzeylerine bağlı olarak farklı şekilde tanımlamalar yapılmaktadır. Bu tanımlamaların temelinde finansal tabana yayılmanın tanımsal vurgusu, ülkeler arasında sosyal sorunlara bağlı olarak farklılık göstermektedir (Akileng, Lawino ve Nzibonera, 2018: 50). Finansal erişim, “*genel olarak herhangi bir finansal kuruluşta hesabı olmak*” şeklinde tanımlanmaktadır (TCMB, 2011: 7). Daha geniş kapsamlı olarak finansal erişim “*hane halkı ve firmaların kredi, mevduat, sigorta, ödeme işlemleri gibi finansal ürün ve hizmetlere yeterli düzeyde ve uygun şartlarda ulaşabilmesini ve bunların kullanımı*” olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2014: 1). Yapılan tanımlamalardan anlaşılacağı üzere finansal erişim, bireylerin ve işletmelerin uygun maliyetli, uygun finansal ürün ve hizmetlere erişimini ifade etmektedir. Ayrıca, herkesin bankacılık, kredi, sigorta ve yatırım gibi temel finansal hizmetlere erişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Finansal erişim, ekonomik kalkınma, yoksulluğun azaltılması, finansal esneklik/dayanıklılık sağlaması ve gelir eşitsizliğinin giderilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

3. YÖNTEM

Çalışmanın konusunu finansal okuryazarlık oluşturmaktadır. Literatür incelendiğinde özellikle son yıllarda finansal okuryazarlığa ilginin artması bu konuda araştırmaların sayısında önemli bir artışa neden olmuştur. Araştırma yöntemi olarak literatürün mevcut durumunu ortaya koymak amacıyla ve farklı bilim dallarında geniş bir uygulama alanı olan bibliyometrik yöntem kullanılmıştır (Korkmaz, Soğukoğlu Korkmaz ve Sunar, 2023: 73). Çalışma kapsamında ilk olarak arama kelimeleri ve incelenecek olan veri tabanı belirlenmiştir. Çalışma kapsamında arama kelimeleri olarak “finansal okuryazarlık, finansal tabana yayılma, finansal erişim” olarak belirlenmiştir. Bu kelimelerin belirlenmesinde finansal okuryazarlığın yönetsel boyutunun incelenmesi amaçlanmaktadır. Veri tabanı olarak birinci sınıf akademik dergileri içeren, literatür araştırmalarında temsil yeteneği birçok bibliyometrik çalışmada doğrulanmış olan Web of Science (WoS) tercih edilmiştir (Ateş ve Gün, 2024: 328). WoS’un ortak dilinin İngilizce olması nedeniyle arama yapılırken belirlenen kelimelerin İngilizce karşılığı olan “financial literacy, financial inclusion, financial access” kelimelerle arama yapılmıştır. Arama yapılırken çalışma kapsamında alanı daraltmak amacıyla kelimelerin arasına “and” bağlacı konulmuştur. WoS veri tabanında yapılan arama sonucu toplamda 305 çalışmanın olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan ilk yapılan çalışma 2008 yılında yapılmış ve 2017 yılına kadar çalışmaların sayıları 8’den küçük olması nedeniyle 2008-2017 yılları arasında yapılan 27 çalışma çıkartılarak 2018-2024 yılları arasındaki toplamda 278 çalışma incelenmiştir. Ayrıca 2024 yılındaki çalışmalar WoS veri tabanında arama yapılan 20.05.2024 tarihine kadar yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı ise, WoS veri tabanının ortak dilinin İngilizce olması ve diğer dillerde yapılan çalışmaların dahil edilmemesinin yanı sıra WoS’un dışında birçok veri tabanının olması nedeniyle elde edilecek sonuçların literatürde genelleme yapılamayacak olmasıdır. Çalışma kapsamında incelenen 278 çalışma indirilerek VOSviewer programı ile analizler yapılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen yayınların analizlerinde;

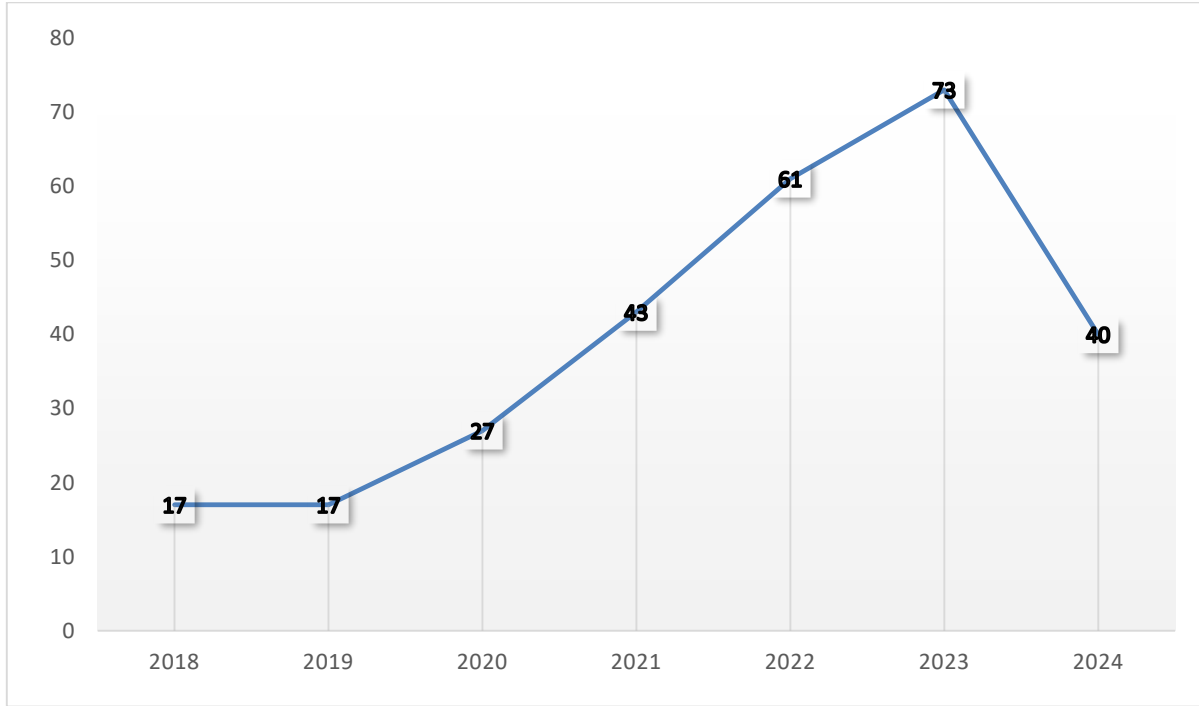
- Çalışma kapsamında incelenen yayınların alanlara göre dağılımları,
- Çalışma kapsamında incelenen yayınların yıllara göre dağılımları,
- Çalışma kapsamında incelenen yayınlar arasında en fazla atıf alan yayınların tespit edilmesi,
- Çalışma kapsamında incelenen yayınların ülkelere göre dağılımları,
- Çalışma kapsamında incelenen yayınlar arasında en fazla çalışması olan ve atıf alan yazarların ve aralarındaki ilişki ağının belirlenmesi,
- Çalışma kapsamında incelenen yayınların anahtar kelimeleri aralarındaki ilişkinin incelenmesi,
- Çalışma kapsamında incelenen yayınların çalışma konuları ve yıllar içerisindeki değişimlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAMALAR

Çalışma kapsamında incelenen 278 yayının yıllara göre dağılımları, yayınların ülkelere, yazarlara, atıf alma durumlarına ve anahtar kelimelere göre, analizler yapılmış ve aynı zamanda ilişki ağları görselleştirilerek

yorumlanmıştır. Ayrıca çalışma kapsamında incelenen 278 yayın arasında etki düzeyi yüksek olan çalışmaların içerikleri incelenerek çalışmaların mevcut durumu ortaya konulmuş ve bu alandaki güncel konular ve eksiklikler belirlenerek, gelecekteki araştırma konuları için öneriler sunulmuştur.

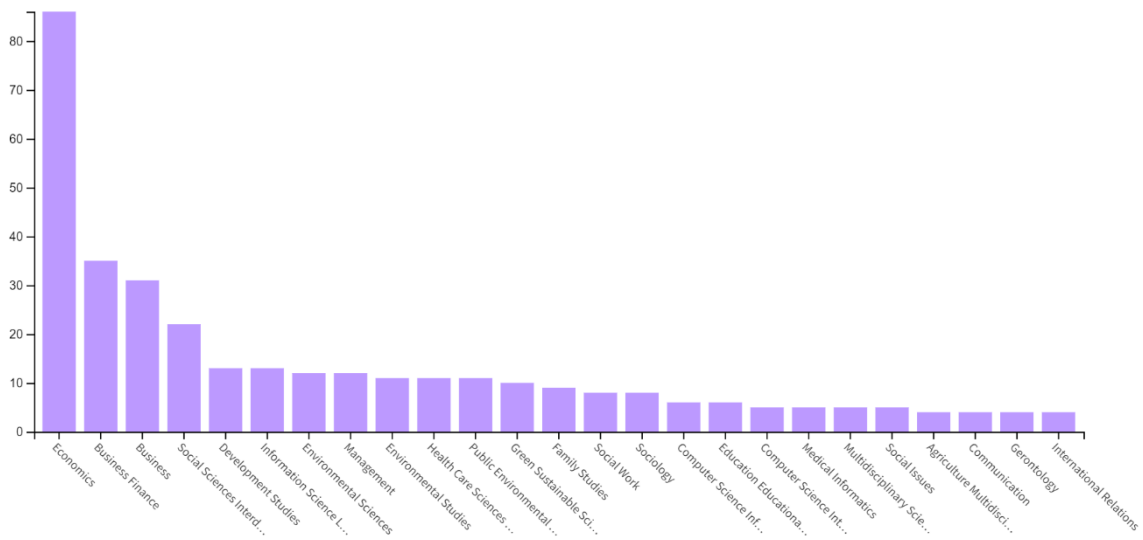
Şekil 1. Çalışma Kapsamında İncelen Yayınların Frekans Dağılımlarının Görselleştirilmesi

Not: 2024 yılına yönelik veriler 20.05.2024 tarihine kadar olan süreci içermektedir.

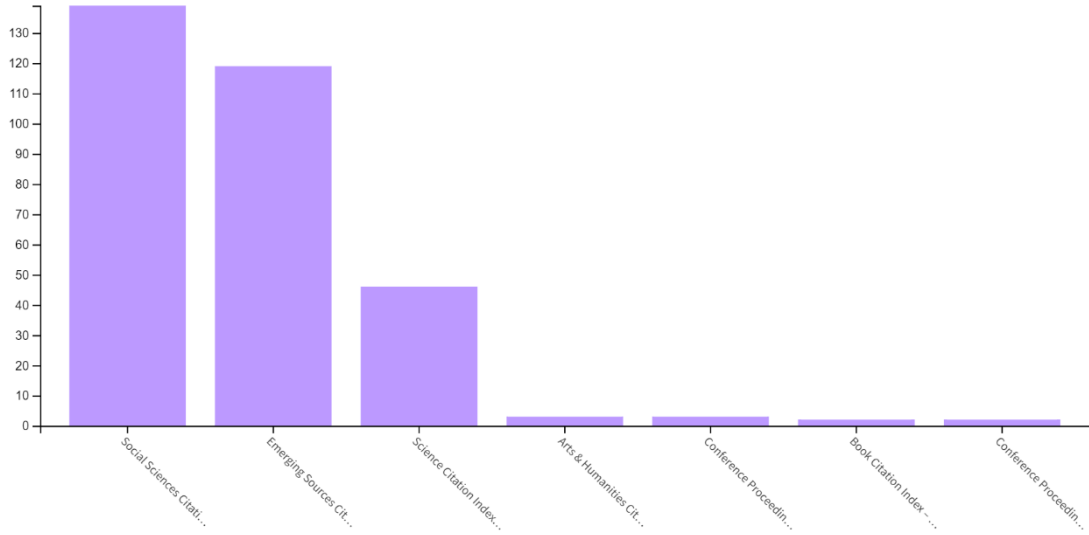
Çalışma kapsamında incelenen 278 yayının yıllara göre dağılımlarının yer aldığı Şekil 1 incelendiğinde 2024 yılı verisi (20.05.2024 tarihine kadar olması) göz ardı edildiğinde sürekli ve hızlı bir artış gösterdiği söylenebilir. En fazla yayın sayısının 2023 yılı olması da konunun güncel ve popüler bir konu olduğunu göstermektedir.

Grafik 1. Yayınların WoS Kategorilerine Göre Dağılımı

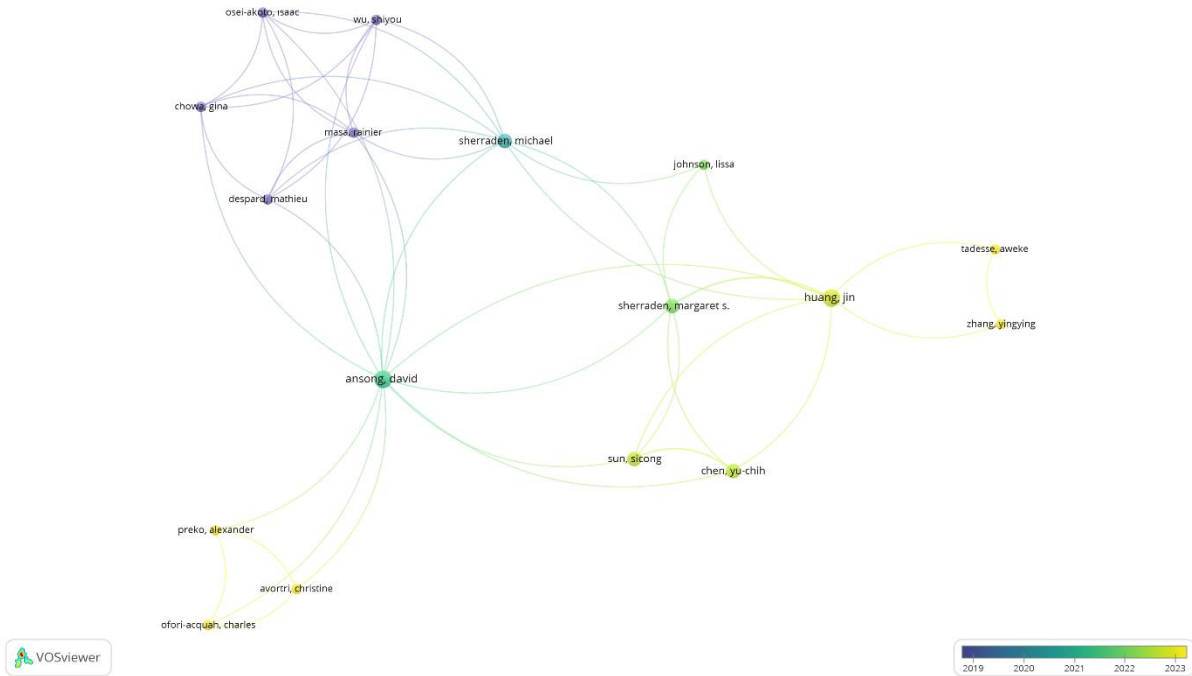
Çalışmaların WoS kategorilerine göre dağılımları incelendiğinde Ekonomi (86), İş Finansı (35), İşletme (31), Sosyal Bilimlerde Disiplinlerarası (22), Geliştirme Çalışmaları (13), Bilgi Bilimi/Kütüphane Bilimi (13), Çevre Bilimleri (12), Yönetim (12), Çevre Çalışmaları (11), Sağlık Bilimleri (11), Kamu/Çevre/İş Sağlığı (11), Yeşil/Sürdürülebilir Bilim Teknolojisi (10) kategorilerinde yapılmıştır. Bu kategorilerin dışındaki diğer kategorilerdeki yayın sayıları 10 çalışmadan daha az sayıdadır.

Grafik 1. Yayınların İndekslere Göre Dağılımı

Çalışma kapsamında incelenen 278 yayının indeksleri incelendiğinde 139 çalışma Social Sciences Citation Index (SSCI), 119 çalışma Emerging Sources Citation Index (ESCI), 46 çalışma Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED), 3 çalışma Arts & Humanities Citation Index (A&HCI), 3 çalışma Conference Proceedings Citation Index – Science (CPCI-S), 2 çalışma Book Citation Index – Social Sciences & Humanities (BKCI-SSH), 2 çalışma Conference Proceedings Citation Index – Social Science & Humanities (CPCI-SSH) indekslerinde yer almaktadır. Çalışmaların indekslenme sayıları toplandığında 278 sayısını aşması, aynı zamanda birden fazla indekste taranan çalışmaların olduğunu göstermektedir.

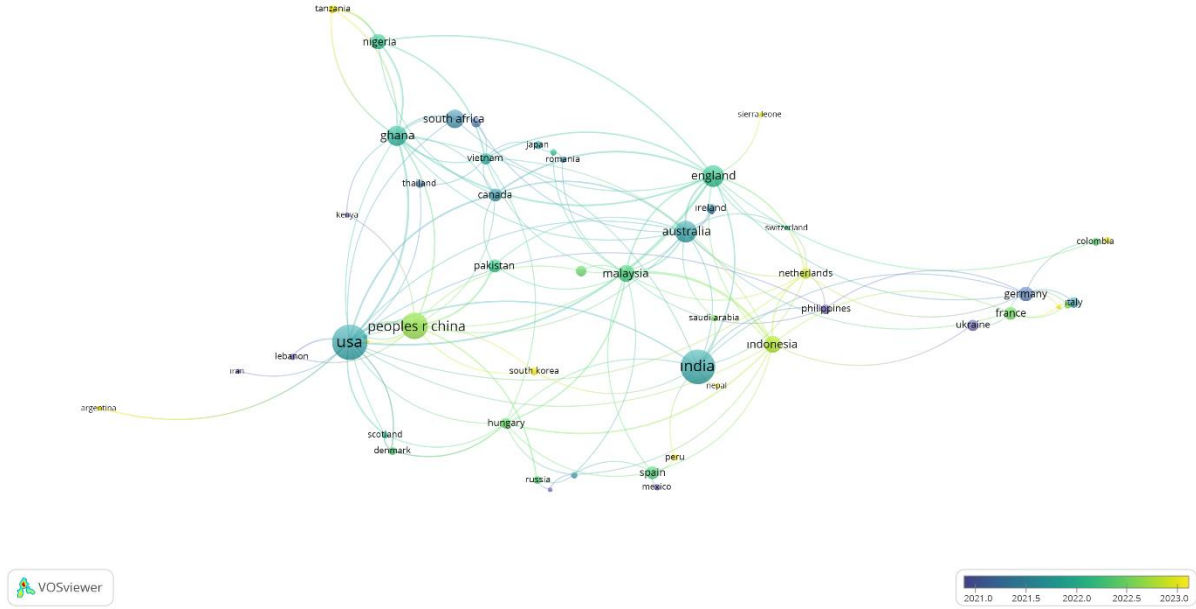
Şekil 2. Yayın Sayılarının Yazarlara Göre Görselleştirilmesi

Çalışma kapsamında incelenen 278 yayında toplamda 835 yazar bulunmaktadır. En fazla yayını olan yazarlar 3'er çalışma ile David Ansong, Jin Huang, Julie Birkenmaier olmuştur. Zhao Ding, Yuansheng Jiang, Michael Sherraden, Martinson Ankrach Twumasi, Pengcheng Wang 2 çalışmaları bulunmaktadır. En fazla atıf alan yazarlar ise Antonia Grohmann, Theres Kluehs, Lukas Menkhoff (177 atıf), Rogelia J.R. Mercado, Cyn-Young Park (144 atıf), Regina Connolly, Grace Fox (136 atıf), Joshua Yindenaba Abor, Mohammed Amidu, Haruna Issahaku (115 atıf), Emmanuel Mogaji (95 atıf) olmuştur. 278 yayında yer alan yazarların kurumları incelendiğinde en fazla yayın yapan kurum 7 yayın ile Gana Üniversitesi olmuştur. 6 çalışma ile Saint Louis Üniversitesi, 4 yayın ile

Washington Üniversitesi olmuştur. En fazla atıf alan yayınların kurumları incelendiğinde ise, 199 atıfla Gana Üniversitesi, Alman Ekonomik Araştırma Enstitüsü, Humboldt Üniversitesi, Hannover Leibniz Üniversitesi 177 atıf, Asya Kalkınma Bankası, Seacen Merkezi 144 atıf almıştır.

Şekil 3. Çalışmaların Yıllara Göre Ülkeler Arası İlişki Ağı

278 yayında 72 farklı ülke bulunmaktadır. En fazla yayın yapan ülkeler incelendiğinde 53 yayın ile Amerika Birleşik Devleti (ABD) ilk sırada yer almaktadır. ABD'yi sırasıyla 51 yayın ile Hindistan, 31 yayın ile Çin, 20 yayın ile Avustralya ve İngiltere; 17 yayın ile Gana; 15 yayın ile Güney Afrika; 13 yayın ile Endonezya; 12 yayın ile Malezya takip etmektedir.

Ülkelerin atıf sayıları incelendiğinde en fazla atıf alan ülke 628 atıf ile ABD olurken, 383 atıf ile Avustralya, 286 atıf ile Çin, 239 atıf ile Gana; 208 atıf ile Malezya, 203 atıf ile Hindistan, 193 atıf ile Almanya, 186 atıf ile İngiltere, 182 atıf ile Filipinler, 181 atıf ile Vietnam, 144 atıf ile İrlanda, 121 atıf ile Nijerya, 117 atıf ile Güney Afrika olmuştur,

Şekil 4. Çalışmaların Atıf Sayılarına Göre İlişki Ağı

5. SONUÇ

Çalışmanın konusunu finansal okuryazarlık, finansal tabana yayılma ve finansal erişim oluşturmaktadır. Bu doğrultuda literatürdeki çalışmalar incelenerek, ilgili literatürdeki mevcut çalışmaların konularını, içeriklerini ve önerilerini inceleyerek literatürdeki eksiklikleri tespit etmek ve ilgili çalışma konularının yıllar içerisindeki değişimi ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmada yöntem olarak bibliyometrik analiz tercih edilmiş ve WoS veritabanı üzerinden gerçekleştirilmiştir. İlk yayın 2008 yılında yapılmış olmasına rağmen 2018 yılına kadar olan çalışmaların sayısı 8'den az olmuştur. Bu duruma bağlı olarak 2018 yılı sonrasında çalışmaların sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. 2018 öncesi çalışmalar genel olarak teorik ve açıklayıcı çalışmalar olmuştur. 2018 yılından itibaren yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışma konularının daha spesifik alanlara yöneldiği ve konuların farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu duruma örnek olarak incelenen çalışmaların anahtar kelime sayılarının yüksek olmasıdır. Çalışmalar incelendiğinde günümüze doğru yaklaştıkça ön plana çıkan anahtar kelimeler finansal hizmetler, finans eğitimi, Fintech, finansal bilgi, mikrofinans, dijitalleşme, finansal teknoloji olmuştur. Bunun dışında ise geleceğe yönelik olarak gelişim aşamasında olan anahtar kelimeler ise, mali dışlanma, finansal refah, sosyal katılım, finansal davranış, mobil para, finansal kurumlar, dijital uçurum, hane halkı finansmanı olmuştur. Finansal okuryazarlığın sadece finansal katılımı gerçekleştirmediği değil aynı zamanda finansal katılımın hedeflerine de ulaşmada önemli fonksiyonları üstlendiği tespit edilmiştir. Bu durum finansal eğitim programının tasarlanmasında dikkate alınması gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bibliyometrik analiz sonucunda en fazla etki düzeyine sahip yazarlar, çalışmalar, anahtar kelimeler, ilişki ağları incelendiğinde ön plana çıkan önemli sonuçlar ise:

- Potansiyel kazanımlar elde edilebilmesi açısından, tasarruf teşvik politikaları için genç ve az eğitilmiş insanlar hedef alınması gerekmektedir.
- Dijital finansın yaygın kullanımı aynı zamanda kredi piyasasına katılımın artırması aynı zamanda tüketim eğilimi teşvik etmekte ve finansal açıdan sorunlara yol açabilecek riskleri oluşturmaktadır.
- Özellikle finansal katılımın düşük olduğu gelir seviyesinin az olduğu ülkeler dikkate alındığında, internete bağlı olan mobile cihazların sahipliği ve kullanımının hane halkı yoksulluğunun azalmasıyla ve finansal katılımı ilişkili olduğu görülmektedir. Bu duruma bağlı olarak telekomünikasyon vb. alt yapı sorunlarının giderilmesi kırsal alanlardaki katılımın artması açısından oldukça önem arz etmektedir.
- Doğru bir planlama ve strateji geliştirilerek, hane halklarının finansal erişimlerinin artırılması esasına dayanan, hane halkı gelirini ve finansal şoklara karşı dayanıklılığın artırılması, yatırımların ve iş fırsatlarının artırılması, maliyetlerin düşürülmesi, kaynakların verimli kullanılması ve dağıtımının gerçekleşmesi amacıyla yaşam standartlarında iyileşme sağlanabilmektedir.
- Finansal katılımın sağlanması etkileyen kişi başına düşen gelir, hukukun üstünlüğü ve yaş, cinsiyet, meslek vb. demografik özellikler planlamalar ve stratejiler geliştirilirken başarı sağlanabilmesi için dikkate alınması gerekmektedir.

Genel olarak bakıldığında çalışmalarında finansal altyapı eksikliğinin, yüksek düzeyli bir finansal okuryazarlıkla kısmen telafi edilebileceği, aynı zamanda finansal okuryazarlık eğitimi ile finansal katılımın gelişme imkânı bulabileceği ve bu durumun makro düzeyde değerli bir seçenek olarak ortaya çıkacağı belirtilmiştir. Bu durumun nedeni olarak finansal eğitim, finansal altyapının genişletilmesine yönelik, geleneksel politikalara ek olarak kalkınmanın önemli bir aracı olmasıdır. Ülkelerin önde gelen siyasi ve ekonomi otoriteleri finansal dışlamaya neden olan etkenleri araştırarak, finansal katılım stratejisine uygun olarak finansal tabana yayılmaya yeterince önem vermeleri gerekmektedir. Bu önemin merkezinde finansal okuryazarlığın ve dijital becerilerin geliştirilmesi yaklaşımı olması gerekmektedir. Buradaki söz konusu uygulamalar ve izlenecek politikalar finansal tüketici merkezli olması, özellikle işlem ve prosedür karmaşıklığının giderilmesi, işlem maliyetlerinin düşük olduğu yani yoksul yanlısı finansal hizmet ve ürünler olması gerekmektedir. Finansal erişimin sağlanabilmesi noktasında en önemli unsur ise özellikle kırsal alanda yaşayanların internet bağlantısı gibi sorunların giderilmesini gerektirmektedir. Bu noktada dijital katılım stratejilerinin de birlikte değerlendirilmesi ve hassas gruplara öncelik verilerek mali dolandırıcılık gibi çeşitli risk ve sorunların finansal okuryazarlık ve dijital becerilerin iyileştirilmesi yoluyla aşılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Abor, J. Y., Amidu, M., & Issahaku, H. (2018). Mobile telephony, financial inclusion and inclusive growth. *Journal of African Business*, 19(3), 430-453. <https://doi.org/10.1080/15228916.2017.1419332>
- Akileng, G., Lawino, G. M., & Nzibonera, E. (2018). Evaluation of determinants of financial inclusion in Uganda. *Journal of Applied Finance and Banking*, 8(4): 47-66.
- Ateş, A. & Gün, A. (2024). Bibliometric Analysis of Studies on Online Reviews in the Tourism Sector Between 2018 and 2023, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 10(3):326-335. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11391142>
- Aziz, A., & Naima, U. (2021). Rethinking digital financial inclusion: Evidence from Bangladesh. *Technology in Society*, 64, 101509. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101509>
- Fox, G., & Connolly, R. (2018). Mobile health technology adoption across generations: Narrowing the digital divide. *Information Systems Journal*, 28(6), 995-1019. <https://doi.org/10.1111/isj.12179>
- Gale, W. G., & Levine, R. (2010). Financial literacy: What works? How could it be more effective? Paper presented at First Annual Conference of the Financial Literacy Research Consortium. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2316933>
- Garg, N. and Singh, S. (2018). Financial literacy among youth, *International Journal of Social Economics*, Vol. 45 No. 1, pp. 173-186. <https://doi.org/10.1108/IJSE-11-2016-0303>
- Grohmann, A., Klühs, T., & Menkhoff, L. (2018). Does financial literacy improve financial inclusion? Cross country evidence. *World Development*, 111, 84-96. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.06.020>
- Hastings, J. S., Madrian, B. C., & Skimmyhorn, W. L. (2013). Financial literacy, financial education, and economic outcomes. *Annu. Rev. Econ.*, 5(1), 347-373. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-082312-125807>
- <http://www.rand.org/content/dam/rand/www/external/events/2010/11/18/financialliteracy-what-works.pdf>
Erişim Tarihi: 11.05.2024.
- Korkmaz, Ö., Soğukoğlu Korkmaz, S. & Sunar, H. (2023). Sürdürülebilir Finans ve Yeşil Finans Üzerine Bibliyometrik Analiz, İçinde: *Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Teori, Araştırma ve İncelemeler* (Editörler: Kuzu, Ö. H. ve Erdem, B.) Çanakkale, PA Paradigma Akademi Yayınları. ss. 71-81.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2023). The importance of financial literacy: Opening a new field. *Journal of Economic Perspectives*, 37(4), 137-154. DOI: 10.1257/jep.37.4.137
- Morgan, P. J., & Long, T. Q. (2020). Financial literacy, financial inclusion, and savings behavior in Laos. *Journal of Asian Economics*, 68, 101197. <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2020.101197>
- Naceur, S. B., Barajas, A., & Massara, A. (2017). Can Islamic banking increase financial inclusion?. in *Handbook of empirical research on Islam and economic life* (pp. 213-252). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781784710736.00017>
- Park, C. Y., & Mercado Jr, R. (2018). Financial inclusion, poverty, and income inequality. *The Singapore Economic Review*, 63(01), 185. <https://doi.org/10.1142/S0217590818410059>
- Resmi Gazete. (2014). Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları (Sayı: 29021). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140605-6.html>. Erişim Tarihi: 12.05.2024.
- Salignac, F., Marjolin, A., Reeve, R., & Muir, K. (2019). Conceptualizing and measuring financial resilience: A multidimensional framework. *Social Indicators Research*, 145, 17-38. <https://doi.org/10.1007/s11205-019-02100-4>
- Satoğlu, S. (2014). Bireysel yatırımcıları koruma aracı olarak finansal okuryazarlık ve Türkiye uygulaması. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Worldbank. (2014). Türkiye finansal tabana yayılma konferansı 3-4 Haziran 2014. <http://www.worldbank.org/tr/events/2014/06/03/turkey-financial-inclusion-conference> Erişim Tarihi: 12.05.2024.

Yue, P., Korkmaz, A. G., Yin, Z., & Zhou, H. (2022). The rise of digital finance: Financial inclusion or debt trap?. *Finance Research Letters*, 47, 102604. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102604>

YAZAR BEYANI

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makalede kullanılan ölçek için yazar(lar) tarafından ölçeğin orjinal sahibinden izin alındığı beyan edilmiştir. Yazar(lar), dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermişlerdir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazarlar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

- 1. yazar katkı oranı: %25**
- 2. yazar katkı oranı: %25**
- 3. yazar katkı oranı: %25**
- 4. yazar katkı oranı: %25**